

OULUN YLIOPISTO
UNIVERSITY of OULU

OULUN YLIOPISTON KAUPPAKORKEAKOULU

Juho Kiviharju

TULOEROT SUOMESSA

Kandidaatintutkielma

Kauppatieteet

Huhtikuu 2019

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	4
2	TULOEROT KÄSITTEENÄ JA NIIDEN MITTAAMINEN	6
2.1	Tulot käsitteenä	6
2.2	Tuloerojen mittaaminen	7
3	TULOEROJEN KEHITYS.....	8
3.1	Gini-kerroin Suomessa	8
3.2	Tuloerot tulo-osuuksittain	10
3.3	Yhteenveto tuloerojen kehityksestä.....	14
4	TULOEROJEN KASVUN SYYT	16
4.1	Tuloerot ja suhdannevaihtelut	16
4.2	Veropolitiikka tuloerojen kasvun hillitsijänä.....	19
4.3	Globalisaation ja teknologian vaikutus.....	22
5	TULOEROJEN VAIKUTUS YHTEISKUNNALLE	24
5.1	Tuloerojen asema yhteiskunnassa	24
5.2	Tuloerot ja talouskasvu	25
5.3	Hyvinvointivaltion mureneminen	26
5.4	Yhteiskuntarauhan rikkoutuminen.....	27
6	YHTEENVETO	29
	LÄHDELUETTELO	31

KUVAT

Kuva 1:Gini-kertoimet Suomessa vuosina 1990-2017, %.....	8
Kuva 2:Vuoden 2016 Gini-kertoimet Euroopassa, %.....	10
Kuva 3: Käytettävissä olevat tulot vuosina 1990-2017, keskiarvo vuoden 2017 hinnoin	11
Kuva 4: Tulo-osuudet, %	12
Kuva 5: Käytettävissä olevat tulot vuosina 1995-2017 eniten tienaaava 1% ja prosenttipisteet 91.-99., vuoden 2017 hinnoin	13
Kuva 6: Suurituloisimman 1% käytettävissä olevat tulot eritelty vuoden 2017 hinnoin	14
Kuva 7: Bruttokansantuotteen arvon muutos Suomessa, %	16
Kuva 8: Yhdysvaltojen bruttokansantuotteen muutos, %	18
Kuva 9: Eniten ansaitsevan 10% & 1% %-osuus tuloista Yhdysvalloissa	18
Kuva 10: Kuznets-käyrä.....	22
Kuva 11: Julkisyhteisöjen alijäämä ja velka, miljoonaa euroa 1990-2018.....	26

1 JOHDANTO

Tuloerot ovat olleet viime vuosina huomattavan paljon esillä. Aiheesta on kirjoitettu mediassa ja lisäksi se on ollut eräs toistuva puheenaihe julkisessa keskustelussa. Tuloerot ovat olleet myöskin akateemisessa maailmassa kuuma puheenaihe viime vuosina. Tästä voimme antaa suuren kiitoksen ranskalaiselle taloustieteilijälle Thomas Pikettylle, sillä hänen bestsellerinsä *Pääoma 2000-luvulla* nostatti ilmestyessään vuonna 2014 (kirja julkaistu ranskaksi 2013, suomeksi 2016) suurta huomiota niin akateemisissa piireissä kuin niiden ulkopuolellakin. Kirjassaan Piketty keskittyy varsinaisesti varallisuuseroihin muttei voi välttyä tuloerojen käsittelyltä, sillä nämä ovat vahvasti sidoksissa toisiinsa.

Piketтын tutkimustulosten mukaan sekä tulo- ja varallisuuserot olivat korkeat vielä 1900-luvun alussa mutta vuosisadan ensimmäisiä vuosikymmeniä koetelleet shokit, molemmat Maailmansodat sekä Suuri lama, laskivat tulo- ja varallisuuseroja radikaalisti. Viime vuosisadan kriisien jälkeen tulo- ja varallisuuserot pysyivät pitkään matalina ja näytti sille, että erot jäisivät pysyvästi pieniksi. 1980-luvulla niin tulo- kuin varallisuuserotkin kääntyivät kuitenkin jälleen nousuun Yhdysvalloissa ja Iso-Britanniassa, mistä ilmiö levisi myöhemmin muualle.

Piketтын teos käsittelee pääsääntöisesti lähinnä Britanniaa, Ranskaa sekä Yhdysvaltoja hyvin pitkältä aikaväliltä, alkaen 1700-luvun lopun Ranskasta. Tässä tutkimuksessa pyrin tutkimaan tuloerojen kehitystä Suomessa, joskin huomattavasti lyhyemmältä ajalta, 1990-luvun alusta. Tämä tutkimus rakentuu kolmen tutkimuskysymyksen ympärille, joita ovat 1. Miten tuloerot ovat kehittyneet? 2. Miksi tuloerot ovat kehittyneet? ja 3. Ovatko suuret tuloerot pahaksi yhteiskunnalle? Yhdessä nämä kolme kysymystä muodostavat tuloeroista laajan kokonaisuuden, joka käsittelee tuloerojen kehitystä ja vaikutuksia yhteiskunnalle.

Tämän tutkimuksen tulosten mukaan tuloerot ovat kasvaneet Suomessa erityisesti 1990-luvun laman jälkeisinä vuosina, ja kehityksen taustalla on verotukseen tehdyt muutokset. Kolmanteen tutkimuskysymykseen vastaus on: kyllä ovat. Suuret tuloerot kasvattavat yhteiskunnan epätasa-arvoa, mikä nakertaa kansalaisten hyvinvointia ja

kasvaessaan vapaasti suuret tuloerot voivat jopa lopulta ajaa koko yhteiskunnan sorron partaalle.

Maltillisia tuloeroja pidetäänkin yleisesti ottaen yhtenä edellytyksenä toimivalle ja tasa-arvoiselle yhteiskunnalle. Samaan aikaan kuitenkin tunnustetaan tuloerojen merkitys talouskasvulle. Ilman tuloeroja ei kannata ryhtyä yrittäjäksi ja ottaa riskiä, koska sille ei saisi rahallista hyötyä, sama koskee myös kouluttautumista parempiin ammatteihin. Talouskasvun ja tuloerojen välillä vaikuttaisi siis olevan ristiriita, mikä tekeekin tuloerojen tutkimisen erittäin tärkeäksi, mutta samalla myös mielenkiintoiseksi. Aiheen ajankohtaisuutta korostaa myös työmarkkinoilla tapahtuva polarisoituminen matala- ja korkeapalkkaisiin töihin globalisaation ja teknologian kehityksen myötä (Elsby, Hobijn, & Sahin, 2013).

Tämän tutkimuksen toisessa luvussa selvitetään tuloeroihin liittyviä käsitteitä sekä käydään läpi menetelmiä, joilla tuloeroja voidaan mitata. Kolmannessa luvussa tarkastelemme tuloerojen kehittymistä Gini-kertoimen sekä tulo-osuuksien kautta. Neljännessä luvussa pyrimme selvittämään tuloerojen kehitykseen vaikuttaneita tekijöitä ja viidennessä luvussa pohdimme, millaisia vaikutuksia tuloeroilla on yhteiskunnalle. Viimeisenä lukuna on yhteenveto, jossa on tiivistetysti vastattu tutkimuskysymyksiimme ja pohdittu jatkotutkimuksen aiheita.

2 TULOEROT KÄSITTEENÄ JA NIIDEN MITTAAMINEN

2.1 Tulot käsitteenä

Ihmisten tulot muodostuvat eri lähteistä ja nämä tulonlähteet on syytä eritellä, jotta voimme myöhemmin selvittää yksityiskohtaisemmin näissä tapahtuneita muutoksia. Palkka-, yrittäjä- ja pääomatulot muodostavat tuotannontekijätulot. Palkkatulot ovat nimensä mukaan palkkatyöstä saatua tuloa, yrittäjätulot yrityksestä ja/tai yrittämisestä saatua tuloa ja pääomatulot pääomalle saatua tuloa, jota ovat muun muassa korko-, osinko- ja vuokratulot sekä myyntivoitot. Tuotannontekijätuloihin lasketaan myös omassa asunnossa asumisesta saatu laskennallinen asuntotulo, joka ei kuitenkaan ole rahallista tuloa. Bruttotulot saadaan, kun tuotannontekijätuloihin lisätään kotitalouksien saamat sosiaalietuudet, joita ovat muun muassa asumistuki, eläkkeet ja opintotuki. Nettotulot eli käytettävissä olevat tulot saadaan, kun bruttotuloista vähennetään maksetut välittömät verot ja veronluonteiset maksut. (Riihelä & Suoniemi, 2017)

Useimmiten taloustieteessä ja erityisesti makrotaloustieteessä ei kiinnitetä huomiota yksilöön vaan kotitalouksiin. Myös tuloerojen tarkastelun kohdalla keskitytään kotitalouden tuloihin. Kotitaloudella tarkoitetaan kulutusyksikköä, joka on yhden tai useamman ihmisen muodostama ja se tekee kulutuspäätöksiä ainakin osittain yhdessä. Vaikka kotitalouden tarpeet kasvavat sen koon myötä, ne eivät kuitenkaan kasva suoraan suhteessa henkilömäärään. Kahden ihmisen talous ei vaadi esimerkiksi kahta kertaa isompaa asuntoa tai energiaa sen lämmittämiseen, kuin yhden hengen kotitalous. Skaalaetujen vuoksi kotitalouden tulot muutetaan ekvivalenttituloiksi. Euroopan Unionin tilastoviranomainen Eurostat, sekä monet muut tilastoviranomaiset kuten Tilastokeskus Suomessa, käyttävät tähän tulojen muuntamiseen niin sanottua OECD-modifioitua skaalaa, jossa ensimmäinen aikuinen kotitaloudessa saa arvon 1, muut kotitalouden yli 14-vuotiaat jäsenet arvon 0,5 ja alle 14-vuotiaat lapset arvon 0,3. Lopuksi kotitalouden tulot lasketaan yhteen ja jaetaan näiden arvojen summalla. (Eurostat). Eli esimerkiksi kolmihenkkinen perhe, joka koostuu kahdesta aikuisesta ja yhdestä alle kouluikäisestä lapsesta saisi arvoksi 1,8, jolla vanhempien yhteenlasketut tulot jaettaisiin. Myös tämän lapsen tulot huomioitaisiin, mikäli niitä olisi.

2.2 Tuloerojen mittaaminen

Tuloerojen tarkastelussa yleisin tunnusluku on Gini-kerroin. Tämä kerroin on hajontaluku, jonka tehtävänä on kuvata miten kaukana jakauman havainnot ovat keskimäärin toisistaan, eli kuvata suhteellisia eroja. Gini-kertoimen pienin arvo on 0 ja suurin arvo 1. Mikäli kaikki tulot olisivat kohdentuneet yhdelle tulonsaajalle, Gini-kerroin saisi arvon 1. Vastaavasti tilanteessa, jossa tulot ovat jakautuneet täysin tasan kaikkien tulonsaajien kesken, olisi Gini-kertoimen arvo 0. Tilastoinnissa Gini-kerroin on yleensä kerrottu vielä sadalla. Gini-kerroin antaa siis yhden luvun, joka kuvaa väestön välisiä tuloeroja. Tarkastelemalla eri vuosien aikana tapahtuneita muutoksia Gini-kertoimessa, voidaan selvittää tuloerojen kasvua tai supistumista. Gini-kerroin ei kuitenkaan pysty kertomaan missä muutokset ovat tapahtuneet.

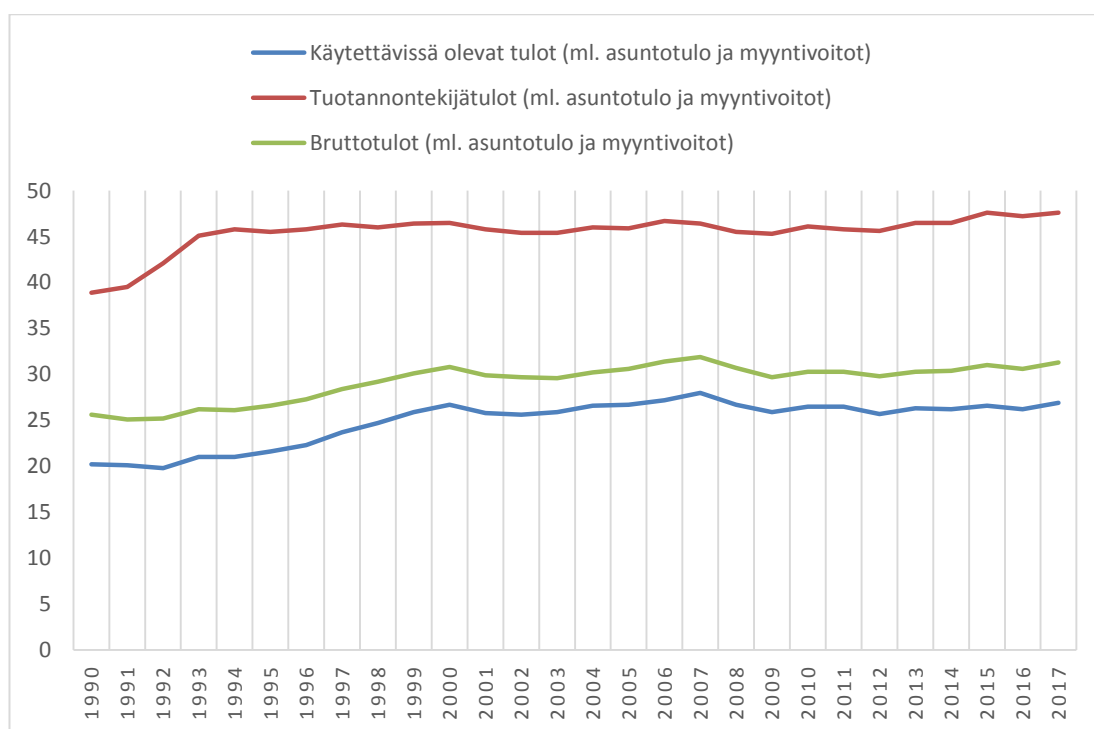
Tuloerojen kasvun, tai laskun, jäljittämiseksi tulee tarpeelliseksi tarkastella tulo-osuuksissa tapahtuneita muutoksia. Tulonsaajat laitetaan järjestykseen heidän saamien tulojen mukaan ja näin voidaan muodostaa tulonsaajista ryhmiä heidän saamien tulojen mukaan. Nämä ryhmät muodostetaan yleensä tulokymmenyksittäin eli tulonsaajat jaetaan desiileihin. Eniten ansaitseva tulokymmenys eli 10. desiili eritellään vielä useasti suurituloisimpiin 5 prosenttiin ja 1 prosenttiin, sekä joskus jopa promilleen. Erityisesti tämä suurituloisimpien ryhmä on useasti tarkastelun kohteena tuloerovertailussa. (Riihelä ym., 2016)

On syytä huomioida, että Gini-kertoimen sekä tulo-osuuksien tilastointi perustuu usein verottajan sekä muiden viranomaisten tietokantoihin. Näin ollen tulot, jotka jäävät verotukselta piiloon syystä tai toisesta eivät tule huomioiduksi näissä tilastoissa ja voivatkin antaa tuloeroista todellisuutta paremman kuvan. Esimerkiksi erityisen rikkaat henkilöt harjoittavat varojensa piilottamista veroparatiiseihin (Kosonen, 2013), mikä antaa varakkaiden henkilöiden tuloista ja varallisuudesta verotilastojen perusteella väärän kuvan.

3 TULOEROJEN KEHITYS

3.1 Gini-kerroin Suomessa

Tarkastellaan seuraavaksi Gini-kertoimessa tapahtuneita muutoksia Suomen osalta. Kuvan 1 tiedot on saatu Tilastokeskuksen tulonjakotilastoista ja tulokäsittienä on ekvivalentit tulot.

Kuva 1: Gini-kertoimet Suomessa vuosina 1990-2017, %.

Lähde: Tilastokeskus, Tulonjakotilasto 1990-2017

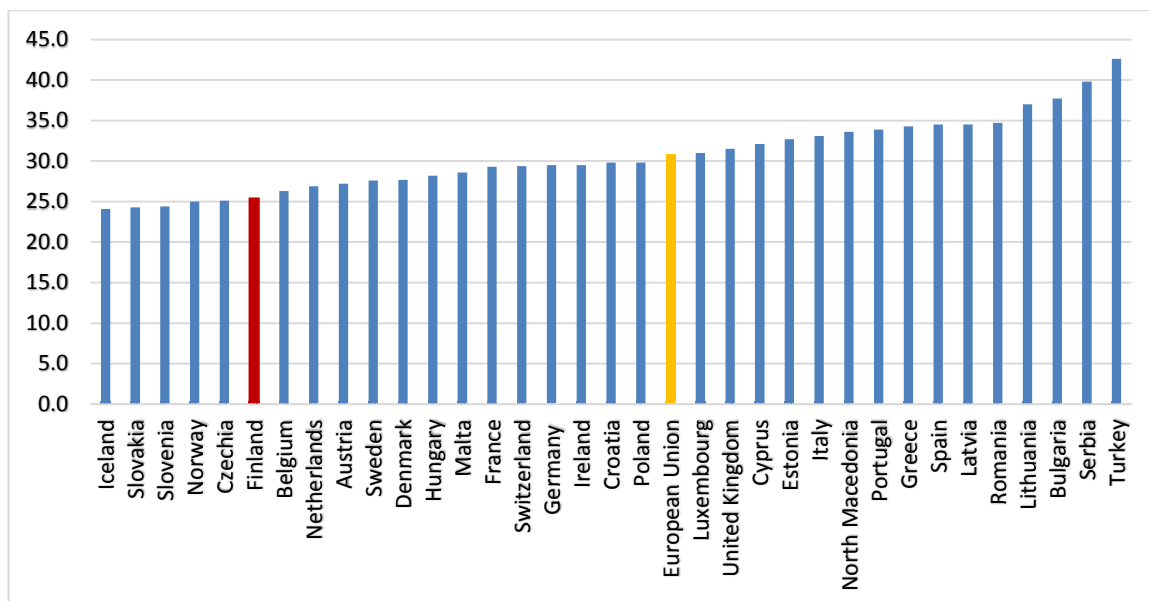
Kuvasta nähdään, että tuotannontekijätuloilla mitattuna Gini-kerroin kasvoi ripeästi 1990-luvun alkuvuosina. Kehitystä selittää 1990-luvun lama, jolloin työttömäksi joutuneiden palkkatulot laskivat nollaan. Laman jälkeen ei kuitenkaan palattu takaisin sitä edeltäneisiin lukuihin, sillä työttömyys jäi korkeammaksi kuin mitä se oli ollut ennen lamaa (Riihelä ym., 2016). Vuoden 1993 Gini-kerroin tuotannontekijätuloilla mitattuna oli 45,1 prosenttia kun vuonna 1990 tuo luku oli vielä 38,9. Muutosta oli siis tapahtunut 6,2 prosenttiyksikön edestä, mitä voi pitää merkittävänä kasvuna, kun kyseessä on kuitenkin verrattain lyhyt aika, kolme vuotta.

Käytettävissä olevilla tuloilla mitattuna Gini-kertoimessa ei kuitenkaan juuri tapahtunut muutosta. Vuoden 1993 Gini-kerroin käytettävissä olevilla tuloilla mitattuna on vain hieman korkeampi, 0,8 prosenttiyksikköä, kuin vuoden 1990 -kerroin.

1990-luvun alkuvuosien ripeän kasvun jälkeen tuotannontekijätuloilla mitattu Gini-kerroin on kuitenkin jäänyt lähestulkoon paikoilleen. Vuosien 1994 ja 2017 aikana vuotuinen muutos on ollut keskimäärin noin 0,10 prosenttiyksikköä. Kasvu on siis ollut erittäin maltillista. Käytettävissä olevien tulojen Gini-kerroin sen sijaan kasvoi 1990-luvun puolivälistä 2000-luvun alkuun asti. Kasvua vuosien 1993 ja 2000 välillä oli 5,7 prosenttiyksikköä. Vastaavaa kasvua ei kuitenkaan ole enää myöhemmin 2000-luvulla havaittavissa. Gini-kerroin laski hieman 2000-luvun alkuvuosina mutta nousi jälleen vuoteen 2007 mennessä, jonka jälkeen se jälleen laski. Vuonna 2017 Gini-kerroin oli 26,9 prosenttia, eli vain 0,2 prosenttiyksikköä korkeampi kuin vuoden 2000 26,7 prosenttia. Gini-kertoimen perusteella voitaisiin sanoa, ettei Suomessa ole tapahtunut juurikaan merkittävää muutosta tuloeroissa 2000-luvulla.

Käytettävissä olevilla tuloilla mitattu Gini-kerroin vaikuttaisi antavan Suomen tuloeroista hyvän kuvan. Vertaillaan kuitenkin Suomen ja muiden Euroopan Unionin sekä muutaman muun eurooppalaisen valtion Gini-kertoimia, jotta saisimme näkemyksen siitä, miten Suomi suhteutuu muihin maihin.

Kuva 2: Vuoden 2016 Gini-kertoimet Euroopassa, %.

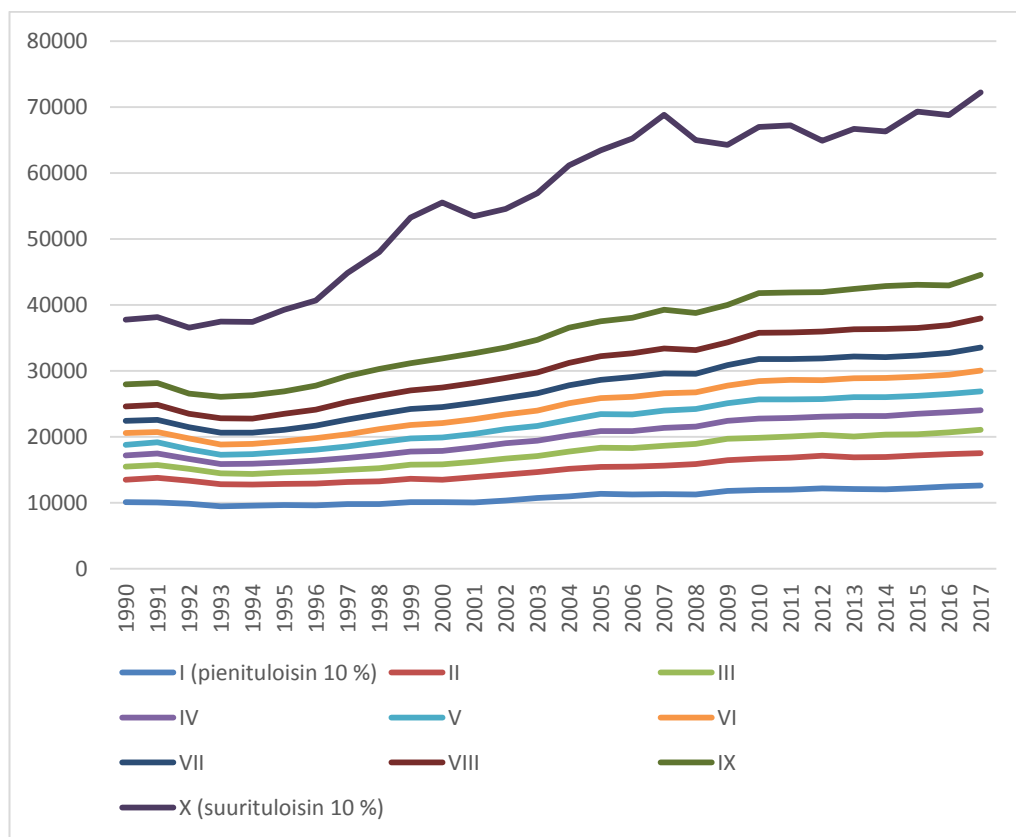
Lähde: Eurostat, Gini-kerroin ekvivalenteille käytettävissä oleville tuloille

Kuvasta 2 käy ilmi, että Euroopan Unionin jäsenmaista Suomella on yksi pienimmistä Gini-kertoimista. Suomea voikin pitää ainakin Gini-kertoimella mitattuna yhtenä Euroopan tasa-arvoisimmista maista, mitä tulee tuloeroihin. On kuitenkin huomautettavaa, että Gini-kerroin kuvaa maan sisäisiä suhteellisia eroja tuloissa eikä näin ollen huomioi maiden välisiä elintasoeroja. Esimerkiksi varakkaana maana tunnettu Norja sijoittuu Gini-kertoimien vertailussa Suomen alapuolelle, mutta niin sijoittuvat myös muutamat köyhemmät maat kuten Slovakia. Maiden väliseen Gini-kertoimien vertailuun on siis syytä suhtautua varauksella ja vertailukohteiksi olisi mielekkäintä ottaa samankaltaisia valtioita. Muihin Pohjoismaihin nähden Suomi sijoittuu vertailussa keskivälille. Eli Suomen tuloeroja, ainakin Gini-kertoimella mitattuna, voidaan pitää edelleen maltillisina.

3.2 Tuloerot tulo-osuiksittain

Gini-kertoimen tarkastelusta huomasimme, että tuloerot ovat nousseet jonkin verran tarkasteluajanjakson aikana, erityisesti 1990-luvun puolivälistä 2000-luvun alkuun. Gini-kerroin ei kuitenkaan kerro meille missä tuloerot ovat tapahtuneet, joten

seuraavaksi on syytä tarkastella tulo-osuuksia. Tarkastellaan seuraavaksi tulokymmenyksien tulo-osuuksissa ja euromääräisissä osuuksissa tapahtuneita muutoksia.

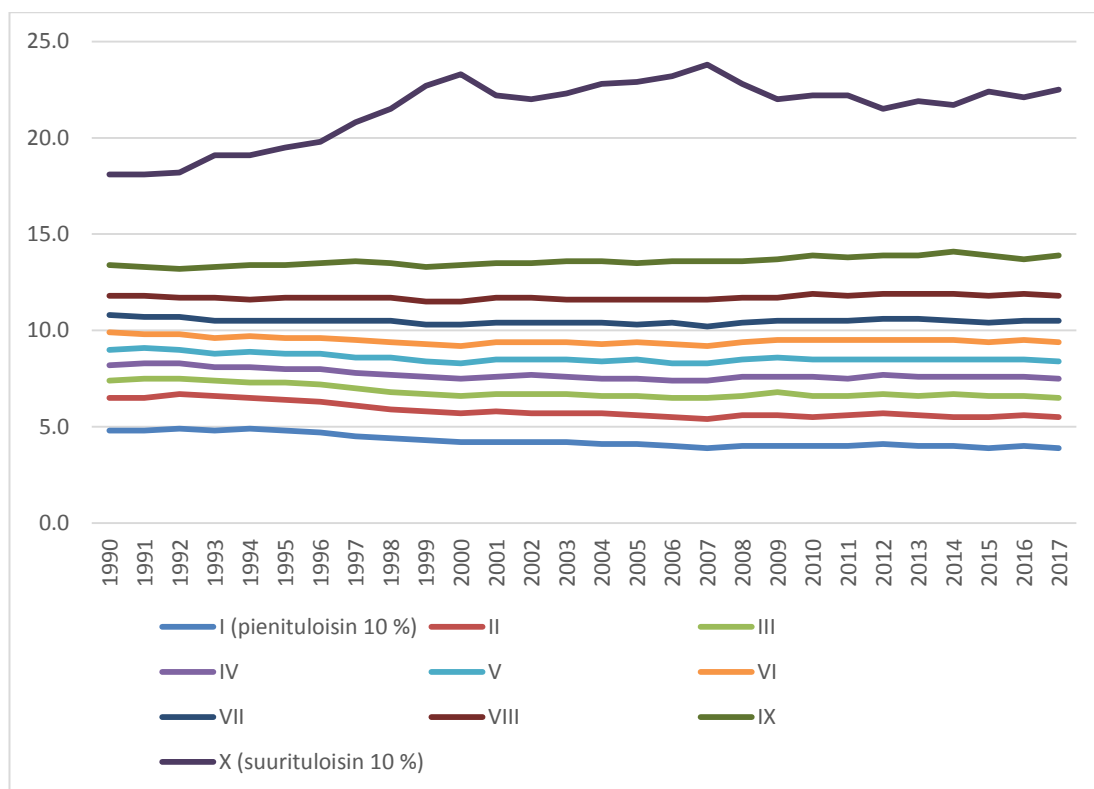
Kuva 3: Käytettävissä olevat tulot vuosina 1990-2017, keskiarvo vuoden 2017 hinnoin

Lähde: Tilastokeskus, Tulonjakotilasto 1990-2017

Kuvasta 3 näemme heti, että ylimmän tulokymmenyksen tulot ovat olleet räjähdysmäisessä kasvussa vuodesta 1994 alkaen. Ylimmän tulokymmenyksen tulot ovatkin miltei kaksinkertaistuneet vuosien 1990-2017 aikana. Merkittävin osuus kasvusta on tapahtunut vuosien 1994-2007 välillä, jonka jälkeen tapahtui pientä laskua mutta vuonna 2015 oltiin jo jälleen vuoden 2007 tasolla.

Alempien tulokymmenyksien tuloissa on myös tapahtunut kasvua, mutta tämä kasvu on ollut paljon maltillisempaa mitä ylimmän tulokymmenyksen tulojen kasvu on ollut. Pienituloisimman kymmenyksen osalta kasvu on ollut erittäin matalaa. Kun pienituloisimman kymmenyksen tulot olivat vuonna 1990 noin 10 000 euroa, ne

olivat vuonna 2017 vain noin 12 000 euroa. Sinä aikana, kun pienituloisimman kymmenyksen tulot ovat nousseet noin 2 000 euroa, on ylimmän tulokymmenyksen tulot kasvaneet noin 37 500 eurosta noin 72 000 euroon eli kasvua on tapahtunut lähes 35 000 euron edestä. Tulojen kasvu ylimmässä tulokymmenyksessä on ollut yli 17 kertainen alimpaan tulokymmenykseen verrattuna.

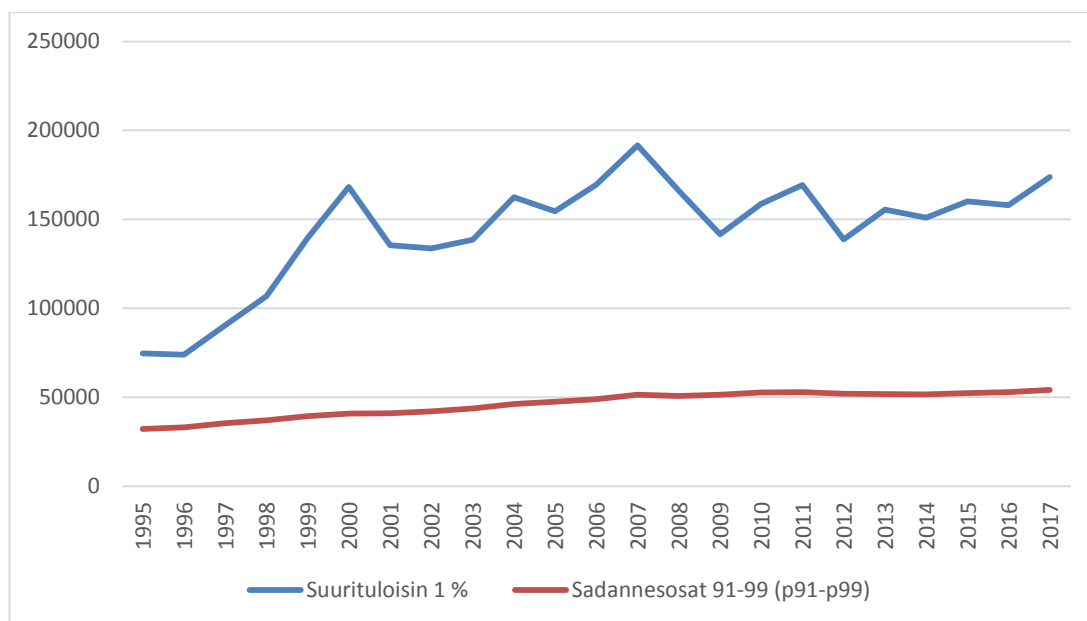
Kuva 4: Tulo-osuudet, %

Lähde: Tilastokeskus, Tulonjakotilasto 1990-2017

Tulo-osuuksilla mitattuna (Kuva 4) huomaamme miten tulojen kasvu on keskittynyt ylimmälle tulokymmenykselle. Kun ylimmän kymmenyksen tulo-osuus on kasvanut, on alempien tulokymmenysten osuudet kokonaistuloista pysyneet entisellään tai laskeneet. Tapahtunut tulo-osuuksien lasku on kohdistunut matalimpiin tulokymmenyksiin.

Suurituloisimmasta kymmenestä prosentista on vielä syytä erottaa suurituloisin 1% prosentti. Tämä sen vuoksi, sillä suurituloisimman kymmenen prosentin kohdalla ei ole ylärajaa, ja nämä kaikista eniten tienaatvat voivatkin nostaa suurituloisimman

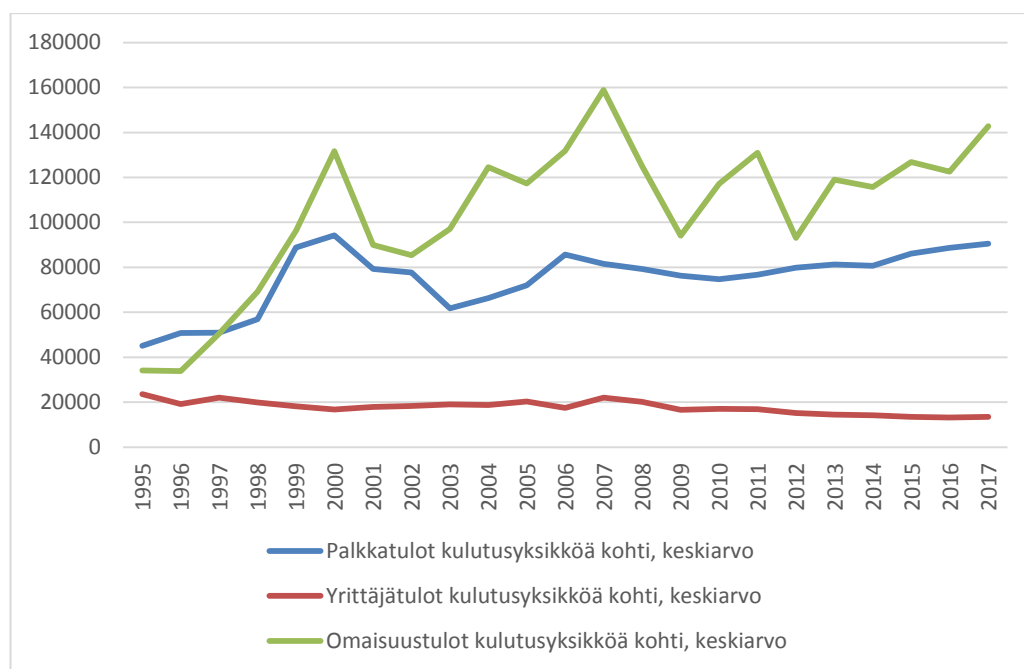
kymmenen prosentin tulojen keskiarvoa huomattavasti. Kuvassa 5 nämä on eroteltu. Kuvasta 5 on huomautettava, että tilasto alkaa vuodesta 1995, sillä Tilastokeskuksen tietokannassa tämä on ensimmäinen rekisteröintivuosi, jossa ylin prosentti on eritelty. Lisäksi vuosien 1995-2009 ja 2010-2017 tiedot eivät ole keskenään täysin vertailukelpoisia tulonimikkeistään tehtyjen muutosten vuoksi.

Kuva 5: Käytettävissä olevat tulot vuosina 1995-2017 eniten tienaaava 1% ja prosenttipisteet 91.-99., vuoden 2017 hinnoin

Lähde: Tilastokeskus, Tulonjaon kokonaistilasto

Kuvasta 5 nähdään, että ilman suurituloisinta yhtä prosenttia ylimmän tulokymmenyksen tulojen kasvu vastaisi hyvin paljon Kuvasta 3 nähtävää 1.-9. tulokymmenysten kehitystä. Aiemmin huomattu ylimmän tulokymmenyksen tulojen lähes kaksinkertaistuminen johtuukin pääosin ylimmän prosentin tulojen kasvusta, missä tulot ovat itseasiassa yli kaksinkertaistuneet. Suurituloisin prosentti ansaitsi vuonna 1995 noin 74 000 euroa ja vuonna 2017 yli 173 000 euroa. Ylimmän prosentin tulot siis kasvoivat miltei 100 000 euron edestä, kun lähes samaan aikaan alimman tulokymmenyksen tulot kasvoivat vain 2 000 euroa.

Kuva 6: Suurituloisimman 1% käytettävissä olevat tulot eritelty vuoden 2017 hinnoin

Lähde: Tilastokeskus, Tulonjaon kokonaistilasto 1995-2017

Kuvasta 6 nähdään, että suurituloisimman 1% tulojen kasvu selittyy pitkälti omaisuustulojen kasvulla. Omaisuustulot kasvoivat voimakkaasti 1990-luvun puolivälistä 2000-luvun alkuun asti, mistä ne laskivat hieman seuraavina vuosina mutta nousivat vuoteen 2007 mennessä koko tilastointiajanjakson huippulukemiin. Tämän jälkeen omaisuustulot jälleen laskivat, mutta kymmenen vuoden jälkeen vuonna 2017 omaisuustulot ovat lähestymässä huippuvuoden 2007 tasoa. Palkkatuloissa on havaittavissa vastaavaa kehitystä, joskin maltillisempaa, 1990-luvun lopun ja 2000-luvun alun osalta: ensin palkkatulot nousivat, sitten laskivat ja jälleen nousivat. 2010-luvulla palkkatulot ovat olleet lievässä kasvussa. Yrittäjätuloissa puolestaan on tapahtunut vähiten muutosta. Poiketen omaisuus- ja palkkatuloista ne ovat olleet lievässä laskussa.

3.3 Yhteenveto tuloerojen kehityksestä

Sekä Gini-kertoimen että tulo-osuuksien perusteella voimme todeta tuloerojen kasvaneen Suomessa 1990-luvun alusta. Tuloerojen kasvun selittää pitkälti suurituloisimman yhden prosentin tulojen ja erityisesti omaisuustulojen huikea kasvu

muihin tulonsaajiin verrattuna Niin Gini-kertoimen kuin tulo-osuuksien tarkastelut ajoittavat tuloerojen kehityksen voimakkaimmaksi 1990-2000 vuosien välille. 2000-luvulla tuloerot eivät enää ole olleet yhtä voimakkaassa kasvussa, ja muutamina vuosina on tapahtunut jopa laskua eniten tienaaavien tuloissa. 2000-luvun alkuvuosina suurituloisimman yhden prosentin tulot laskivat, mutta kääntyivät kuitenkin nopeasti kasvuun ja vuonna 2007 suurituloisimman yhden prosentin tulot olivat korkeimmillaan. 2010-luvulla on ollut paljon vaihtelua suurituloisimman yhden prosentin tuloissa, mutta vuonna 2017 ollaan lähestymässä vuoden 2007 tasoa. Tuloerojen kehityksestä Suomessa vastaavia kehityssuuntia on löytänyt muun muassa Törmälehto (2019), joka on artikkelissaan käyttänyt useita tuloeroindikaattoreita.

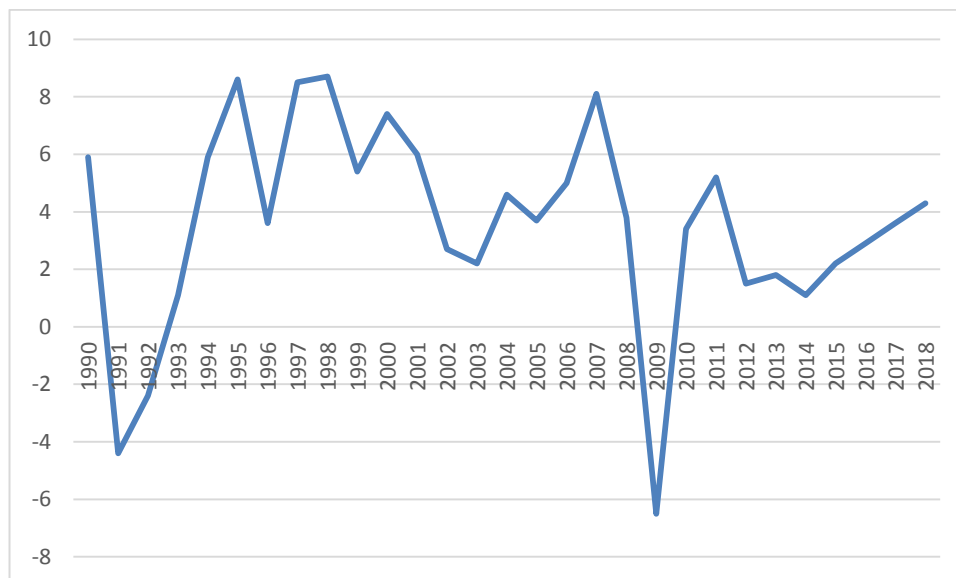
Tuloerojen kehitys Suomessa vastaa hyvin pitkälti Pikettyn teoksessaan *Pääoma 2000-luvulla* (2016) kuvaamaa kehitystä Britannian, Ranskan ja Yhdysvaltojen tuloerojen kehityksestä. Näissä maissa tuloerojen kehitys on ollut vastaavalla ajanjaksolla myös kasvussa ja selittävänä tekijänä on myös ollut suurituloisimman yhden prosentin tulojen huima kasvu. Britannian, Ranskan ja Yhdysvaltojen osalta eniten ansaitsevan yhden prosentin tulot ovat kuitenkin olleet Suomea pidempään kasvussa sekä kasvu on ollut voimakkaampaa, kuin mitä se on ollut Suomessa. Tästä huolimatta Gini-kertoimella mitattuna tuloerot Suomessa ovat olleet kansainvälisesti verrattuna kovassa nousussa (OECD, 2015).

4 TULOEROJEN KASVUN SYYT

4.1 Tuloerot ja suhdannevaihtelut

Tiedämme siis nyt, että tuloerot ovat kasvaneet Suomessa voimakkaasti 1990-luvun loppupuolella ja hieman maltillisemmin 2000-luvulla ja että kasvua selittää eniten ansaitsevan yhden prosentin tulojen kasvu. Seuraavaksi yritämme löytää tekijöitä, jotka selittävät miksi tulot ovat olleet niin voimakkaassa kasvussa eniten ansaitsevien keskuudessa verrattuna muihin tulonsaajiin.

Lähihistoriaa tunteva saattoi huomata edellisessä luvussa, että tuloerojen nousut ja laskut ajoittuvat nousu- ja laskusuhdanteiden kanssa päällekkäin. Alla olevasta Kuvasta 7 näemmekin bruttokansantuotteen arvon muutoksen Suomessa. Kuviosta erottuu selkeästi Suomea ankarasti 1990-alkupuoliskolla koetellut lama sekä 2007 käynnistynyt finanssikriisi.

Kuva 7: Bruttokansantuotteen arvon muutos Suomessa, %

Lähde: Tilastokeskus, Kansantalouden tilinpito, 1990-2018

Suhdannevaihtelut näyttäisivät vaikuttavan tuloerojen kehityksen suuntaan. Kun 1990-luvun laman jälkeen bruttokansantuote lähti nousuun, lähti myös tuloerot

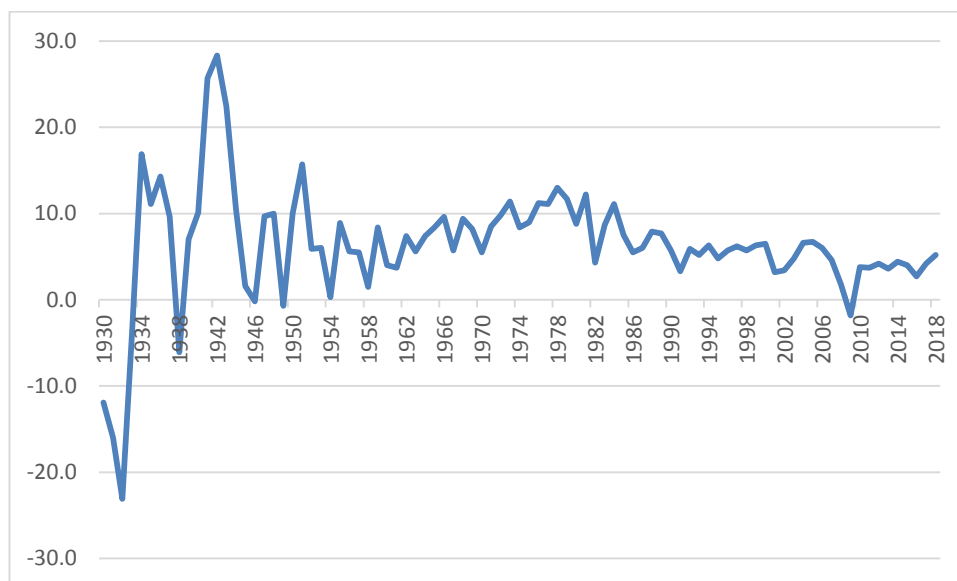
kasvuun. Sama suunta on havaittavissa 2007 alkaneen finanssikriisin osalta. Tämä on tietysti järkeenkäypää, sillä noususuhdanteiden aikana yritykset kasvattavat tuloksiaan, pörssikurssit nousevat ja yritysten osingon maksukyky paranee. Laskusuhdanteiden aikaan kehitys on puolestaan päinvastainen ja erittäin vaikeina lama-aikoina omaisuustulot voivat jopa kääntyä negatiivisiksi, kun konkurssiin hakeutuneiden yritysten osakkeet ja velat muuttuvat arvottomiksi. Edellisen luvun Kuvasta 6 huomasimme, että suurituloisimman yhden prosentin tulot muodostuvat suurelta osin omaisuustuloista, jotka seuraavat palkkatuloja voimakkaammin talouden suhdanteita ja hyötyvät talouskasvusta ainakin rahallisesti kaikista eniten.

Työmarkkinoiden pääomamarkkinoita tiukempi sääntely vähentää suhdannevaihtelujen merkitystä palkkatuloihin suhteessa omaisuustuloihin ja alemmissa tulonsaajaluokissa tulot koostuvat suurelta osin palkkatuloista. Esimerkiksi Tilastokeskuksen Tulonjaon kokonaistilastosta selviää vuoden 2017 osalta, että ensimmäisessä tulokymmenyksessä palkkatulot muodostavat noin 2400 euroa tuloista ja omaisuustulot vain noin 180 euroa. Viidennen tulokymmenyksen osalta luvut ovat 18 000 euroa palkkatuloja ja 630 euroa omaisuustuloja ja yhdeksännen tulokymmenyksen vastaavat tulot ovat 40 400 euroa ja 2 600 euroa. Omaisuustulot muodostavat siis vain murto-osan muiden kuin ylimmän kymmenyksen tuloista.

Suhdannevaihtelut tai tarkemmin ottaen noususuhdanteet näyttävät kasvattavan tuloeroja omaisuustulojen kautta eniten ansaitsevan yhden prosentin eduksi. Historiallisessa kontekstissa tämä tulkinta on kuitenkin kyseenalainen. Mikäli katsomme Yhdysvaltojen ylimmän tulokymmenyksen sekä -prosentin tulo-osuuksia kaikista tuloista pitkällä aikavälillä, huomamme ettei suhdannevaihtelut ja talouskasvu yksinomaan voi selittää tuloerojen kasvua. Suomen osalta vastaavaa tarkastelua yhtä pitkältä aikaväliltä on vaikea suorittaa, sillä aineistoa on niukasti saatavilla.

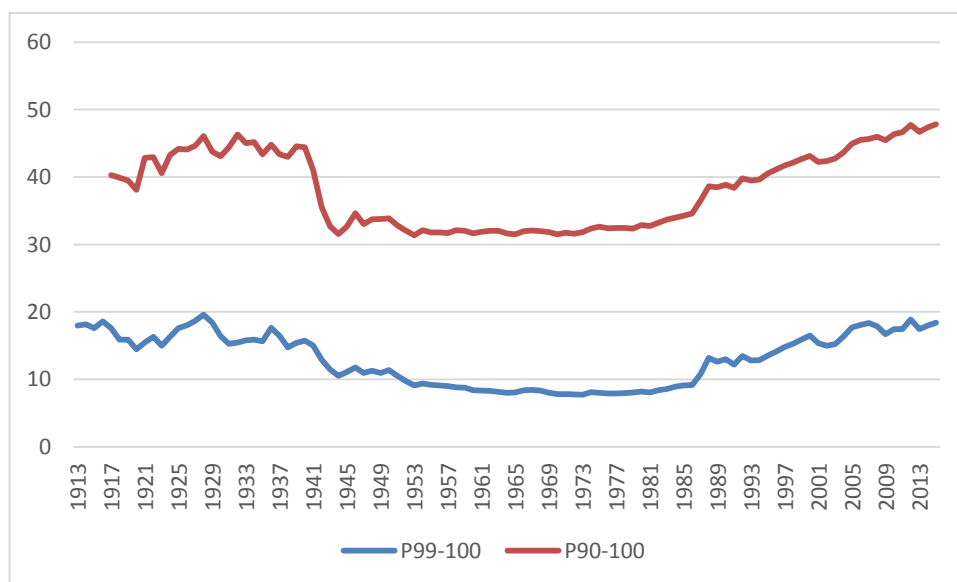
Alla olevissa Kuvissa 8 ja 9 on esitetty Yhdysvaltojen bruttokansantuotteen muutokset alkaen vuodesta 1930 sekä ylimmän tulokymmenyksen ja -prosentin tulo-osuudet kaikista tuloista vielä hieman pidemmältä ajalta. Erityisen mielenkiintoista

tarkastelussa on 1930-luvulla koko maailmantalouteen iskenyt Suuri lama ja siitä elpyminen.

Kuva 8: Yhdysvaltojen bruttokansantuotteen muutos, %

Lähde: Federal Reserve Bank, St. Louis, 1930-2018

Kuva 9: Eniten ansaitsevan 10% & 1% %-osuus tuloista Yhdysvalloissa

Lähde: Emmanuel Saez, Striking it Richer: The Evolution of Top Incomes in the United States, 2016

1930-lukua koetellutta Suurta lamaa pidetään yleisesti yhtenä, ellei jopa pahimpana, lamana maailmanhistoriassa. Laman jälkeisessä Yhdysvalloissa tulot ylimmässä kymmenyksessä tai edes ylimmässä prosentissa eivät kuitenkaan lähteneet nousuun, vaan pysyivät erittäin vakaina useamman vuosikymmenen ajan, kuten yllä olevasta Kuvasta 9 huomataan. Kuvasta 8 taasen nähdään, että talous lähti Yhdysvalloissa parantumaan ripeästi 1940-luvulla mutta eniten ansaitsevien osuus tuloista kuitenkin laski samaan aikaan, kuten Kuvasta 9 voidaan huomata. Samalla huomataan, että näiden eniten ansaitsevien tulo-osuus myös pysyi tällä tasolla ja jopa laski hieman aina 1980-luvulle asti, siitä huolimatta, että bruttokansantuotteen kasvu oli yhä nopeaa, mikäli vertaamme sitä 2000-luvulla tapahtuneeseen kasvuun. Näiden havaintojen valossa ei ole siis mielekästä laittaa tuloerojen kasvua täysin suhdannevaihteluiden tai talouskasvun piikkiin. Kuvan 9 tiedot ovat peräisin Emmanuel Saezin ja Thomas Pikettyn keräämistä tiedoista liittyen heidän tutkimukseensa tuloerojen kehityksestä.

4.2 Veropolitiikka tuloerojen kasvun hillitsijänä

Suuresta lamasta syytettiin finanssieliittiä ja koettiin, että he ovat vaurastuneet muiden kustannuksella. Tämän seurauksena ylimpiä tuloverokantoja nostettiin Yhdysvalloissa presidentti Rooseveltin johdolla huikeisiin, jopa yli 90 prosenttia ylittäviin lukuihin. Verojen korotuksen taustalla oli myös valmistautuminen toiseen maailmansotaan, mihin liittymistä Roosevelt kannatti. (Piketty, 2016, s. 462). Verokannat laskivat hieman seuraavien vuosikymmenten aikana, mutta progressio säilyi kuitenkin erittäin voimakkaana. Kuvassa 9 havaitaan käännekohta 1980-luvun puolivälissä, jolloin eniten ansaitsevien tulo-osuus kääntyy nousuun. Samaan aikaan presidentti Reagan (vallassa 1981-1989) toteutti talousuudistuksia, joissa verotuksen progressiota laskettiin. Alimmillaan ylimmät verokannat kävivät 28 prosentissa vuoden 1986 verouudistuksen jälkeen (Piketty, 2016, s. 464). Verotuksen progressiivisuudella näyttäisi olevan selkeästi vaikutus tuloeroihin Yhdysvaltojen kehityksen valossa.

Myös Suomessa toteutettiin verouudistuksia 1980-luvun lopulla sekä 1990-luvun alussa. Holkerin hallitus toteutti 1989 verouudistuksen, jossa oli itseasiassa haettu mallia presidentti Reaganin vastaavasta uudistuksesta (Linnakangas & Juanto, 2016

s. 289). Uudistuksessa yhtenäistettiin eri tulolajien verotusta, veropohjaa laajennettiin koskemaan aiemmin verovapaita sekä vajaasti verotettuja tuloja sekä vähennyksiä karsittiin. Veropohjan laajentumisen myötä veroasteikkoa kyettiin laskemaan. Ylin marginaaliveroprosentti valtion tuloverotuksessa laski 51 prosentista 44 prosenttiin vuosien 1988 ja 1989 välillä.

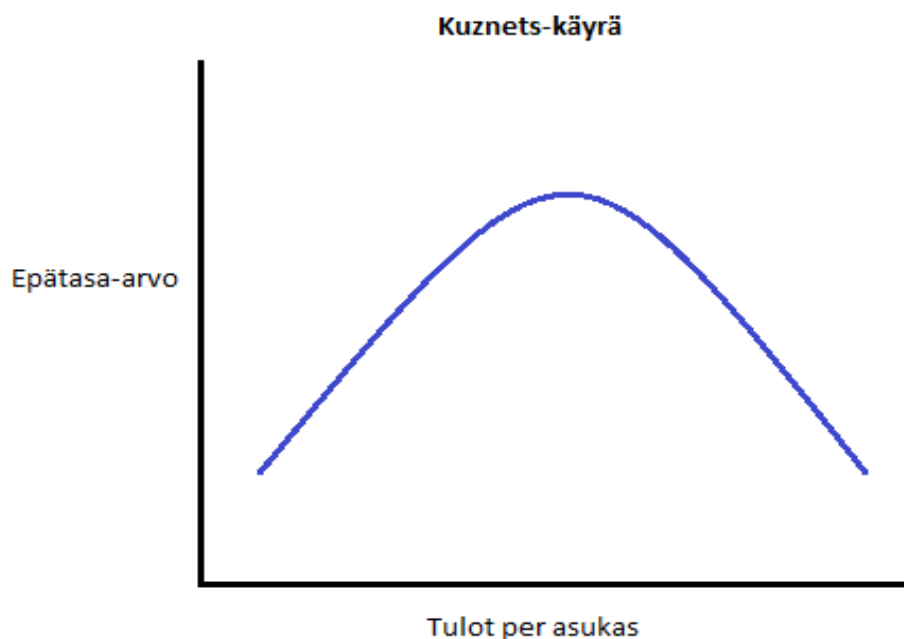
Verotuksen uudistamista jatkettiin vuonna 1993 Ahon hallituksen johdolla, jolloin muun muassa ansio- ja pääomatulojen verotus eriytettiin ja yhteisöverokantaa laskettiin. Uudistuksen tavoitteena oli ottaa huomioon verojärjestelmän kansainvälinen kilpailukyky. Pääomatulojen verokannaksi asetettiin 25 prosenttia ja myös yhteisöverokantaa laskettiin 25 prosenttiin. Pääomatuloja ei siis enää verotettu progressiivisesti, vaan kaikille pääomatuloille asetettiin tuo 25 prosentin verokanta. Veroa on sittemmin korotettu ja se on tällä hetkellä 30 prosenttia tai 34 prosenttia yli 30 000 euroa ylittäviltä pääomatuloilta. 1990-luvun puolivälissä ansiotulojen ylin marginaaliveroprosentti valtion verotuksessa oli 39% ja vuonna 2010 se oli 30% (Linnakangas & Juanto, 2016 s. 291).

Korkeimpien tulojen verotus on siis laskenut 1980-luvulta merkittävästi. Riihelä ym. (2016) näkevät juuri vuoden 1993 veroreformin syypäänä tuloerojen kasvu. Edellisessä luvussa havaitsimme tuloerojen nousseen 1990-luvun puolivälistä 2000-luvun alkuun mennessä huomattavasti juurikin eniten ansaitsevien omaisuustulojen takia. Talouden kääntyminen nousuun laman jälkeen yhdessä vuoden 1993 veroreformin kanssa antavat nyt hyvän selityksen tuloerojen kasvu. Ansio- ja pääomatulojen verotuksen eriyttämisen, ja tätä kautta verotuksen progressiivisuuden laskun lisäksi veroreformi loi kannustimen muuntaa tuloja keveämmin verotetuiksi pääomatuloiksi. Riihelä ym. näkevät listaamattomien osakeyhtiöiden verotuksen olevan osa ongelmaa. Osakeyhtiöiden kautta hyvätuloisten ammattiryhmien (kuten asianajajien, konsulttien ja lääkäreiden) onnistuu muuntaa tulojaan pääomatuloiksi, vaikka tulot ovat luonteeltaan palkkatuloja. Osakeyhtiöiden pääomatulon verotus määräytyy yhtiön nettovarallisuuden mukaan ja kasvattamalla sitä, on voinut siirtää tuloista suuremman osan palkkatuloja keveämmin verotettujen pääomatulojen piiriin. Keveämmän verotuksen lisäksi listaamattoman osakeyhtiön osingoista osa on verovapaita tuloa. Osakeyhtiöiden verotus suosii hyvin voittoa tuottavia yrityksiä, jotka pystyvät muuntamaan verojaan palkkatulojen verotuksesta pääomatulojen

verotukseen. Heikon tuloksen tai tappiollisen tuloksen yritykselle pääomatulojen verotus voi puolestaan olla hyvinkin ankara (Riihelä ym., 2016). Tuloerojen kasvun syyt Suomessa näyttäisivät olevan samoja kuin Yhdysvalloissa, ja useissa muissa länsimaissa, eli verotuksen progressiivisuuden vähentyminen.

4.3 Globalisaation ja teknologian vaikutus

Vaikka verotuksen progressiivisuuden väheneminen vaikuttaisi olevan tuloerojen kasvuun eniten vaikuttanut tekijä, haetaan selitykseksi usein muitakin tekijöitä. Useasti tuloerojen kehityssuuntaa perustellaan globalisaatiolla ja teknologian kehityksellä. Väitteet eivät ole täysin perättömiä ja niiden juuret ovat amerikkalaisen taloustieteilijän Simon Kuznetsin tutkimuksissa. Kuznets oli 1900-luvun keskivaiheilla vaikuttanut taloustieteilijä, jonka vuonna 1955 julkaistun artikkelin *Economic growth and income equality* pohjalta on kehitetty tunnettu tuloerojen kehitystä kuvaava Kuznets-käyrän teoria (Kuva 10). Teorian mukaan teollistumisen alkuvaiheilla talouskasvusta pääsevät hyötymään vain harvat, mikä kasvattaa tuloeroja, mutta ajan kuluessa talouskasvusta pääsevät hyötymään yhä useammat, mikä johtaa tuloerojen supistumiseen.

Kuva 10: Kuznets-käyrä

Piketty (2016, s. 24) huomauttaa, että Kuznets oli muutamia vuosia ennen vuotta 1955 varoittanut lukijaansa tekemään äkkinäisiä johtopäätöksiä ja suhtautumaan maltilla tutkimustuloksiin. Kuznets kuitenkin itse esitti tutkimustuloksensa muille ekonomisteille optimistisempänä. Piketty arvelee, että tähän on ollut syynä Kylmän

sodan vaikutus. Länsimaiden kapitalistisesta yhteiskunnasta haluttiin antaa tasa-arvoa edistävä kuva, jottei kommunistisien järjestelmien suosio kasvaisi.

Globalisaation ja informaatioteknologian kehityksen ajatellaan käynnistäneen uuden teollistumisen aalto, mikä asettaisi meidät Kuznets-käyrällä vasemmalle. Teknologian kehittyminen onkin viime vuosikymmeninä lisännyt automaatiota tuotantolaitoksissa ja korvannut ihmisen tekemän työn useissa tehtävissä. Globalisaation myötä tuotantolaitoksia on siirretty kolmansiin maihin, joissa palkkakustannukset ovat huomattavasti länsimaita matalammat. Länsimaissa työtehtävät ovat teknologian ja erityisesti informaatioteknologian kehittymisen kautta kasvattaneet kysyntää korkeakoulutetulle työvoimalle, samaan aikaan kun perinteisen keskiluokan työtehtäviä on siirtynyt kehittyviin maihin tai niitä on korvattu roboteilla. (Elsby ym., 2013). Työmarkkinoiden polarisoitumista matala- ja korkeapalkkaisiin töihin ja keskiluokan kutistumista globalisaation ja teknologian kehityksen myötä on usein käytetty argumenttina tuloerojen kasvulle.

Tämän argumentin mukaan tuloerojen kasvun pitäisi selittyä korkea- ja matalapalkkaisten töiden kasvulla, joka kasvattaa kuilua palkansaajien välillä. Huomasimme kuitenkin, että tuloerojen kasvu johtuu eniten tienaaavan yhden prosentin pääomatuloista, jotka ovat olleet kovassa kasvussa 1990-luvulta alkaen. Teknologiaselityksellä on aikanaan pystytty selittämään teollistumisen ja kaupungistumisen aikana tapahtunutta tuloerojen kehitystä, kun palkkatulot kaupungeissa olivat maaseutua korkeammat. Nykyistä kehitystä tuloeroissa se ei kuitenkaan pysty perustelemaan. Edellisessä luvussa huomasimme, että muissa kuin ylimmässä tulokymmenyksessä tulot ovat kasvaneet tasaisesti ja näissä tulokymmenyksissä palkkatulot ovat merkittävin osa tuloja. Merkittävin tekijä tuloerojen kasvulle näyttäisi yhä olevan verotuksen progressiivisuuden laskeminen. Tätä ovat kuitenkin olleet edistämässä demokraattisesti valitut hallitukset, mikä voi kertoa yhteiskunnan asenteiden muutoksesta tuloeroja sallivampaan suuntaan.

5 TULOEROJEN VAIKUTUS YHTEISKUNNALLE

5.1 Tuloerojen asema yhteiskunnassa

Olemme nyt selvittäneet, että tuloerot ovat kasvaneet erittäin voimakkaasti 1990-luvun puolivälistä 2000-luvun alkuun, ja kehityksen taustalla on verotukseen tehdyt muutokset ja näiden myötä tapahtunut progressiivisuuden lasku. Seuraavaksi on syytä tarkastella, millaisia vaikutuksia tuloeroilla, ja erityisesti suurilla tuloeroilla, on yhteiskuntaan. Yleinen konsensus asiasta on, että maltilliset tuloerot ovat edellytys tasa-arvoiselle, oikeudenmukaiselle ja demokraattiselle hyvinvointivaltiolle, jollainen Suomikin on.

Historiaa tarkastelemalla voimme havaita, että yhteiskunnat, joissa tuloerot ovat olleet erittäin suuret, ovat lopulta hajonneet ja päätyneet vallanvaihtoihin. Sääty-yhteiskunnat ovat tästä eräs esimerkki. Näissä yhteiskunnissa varakkaimmat säädyt, aatelisto ja papisto, olivat suurelta osin vapautettuja verotukselta ja veron kantoivat suurelta osin porvarit ja talonpojat. Ranskan suuressa vallankumouksessa säätyjärjestelmä tuli tiensä päähän ja säätyjen erioikeudet lopetettiin. Maa jäi kuitenkin vuosiksi kaoottiseen tilanteeseen, mikä levisi myös muihin Euroopan valtioihin. Täydelliseen tulojen tasa-arvoon tähänneet yhteiskunnat eivät ole onnistuneet myöskään luomaan kestävästä yhteiskuntaa. Euroopasta kommunismi hävisi 1990-luvun aikana ja Neuvostoliiton ikeestä vapautuneet valtiot kääntyivät suurelta osin demokraattisiksi markkinatalouksiksi.

Tuloeroihin liittyvien ongelmien lisäksi tämänkaltaisiin ääripäiden yhteiskuntiin liittyy monia muitakin yhteiskunnallisia ongelmia, joiden tarkasteluun voisi käyttää suurenkin ajan mutta poikkeaisimme merkittävästi tutkimuksen varsinaisesta aiheesta. Tuloerot toki kannustavat ihmisiä kouluttautumaan, tekemään enemmän töitä sekä tavoittelemaan parempaa elämää. Kuitenkin, tuloerojen kasvaessa suuriksi, osa väestöstä alkaa voimaan huonosti ja tällä on vaikutus koko yhteiskuntaan. Tämän luvun tarkoituksena on selvittää, miten tämä huonovointisuus ilmenee yhteiskunnassa ja tarkastella syitä tuloerojen kaventamiselle.

5.2 Tuloerot ja talouskasvu

Taloustieteen perinteisen näkemyksen mukaan talouskasvu tarvitsee kannustimet, joiden avulla talouskasvua saadaan. Yrittämisestä ja riskien ottamisesta tulee saada korvaus ja useiden vuosien koulutuksen tulee johtaa korkeampaan tulotasoon, kuin lyhyemmät ja vähemmän vaativat koulutukset. Mikäli yrittämisestä ja koulutuksesta saatavat korvaukset tulonjaolla tasattaisiin muiden tasolle, yhä harvempi viitsisi perustaa yrityksiä tai kouluttautua parempiin ammatteihin, mikä johtaisi talouskasvun hidastumiseen tai jopa supistumiseen. Talouskasvu ja tasaiset tuloerot näyttäisivät olevan ristiriidassa keskenään. Kuitenkin, jo tämän tutkimuksen edellisessä luvussa huomattiin, että Yhdysvalloissa talouskasvu oli nopeaa 1950-1980 välisellä ajanjaksolla, huolimatta siitä, että eniten ansaitsevien osuus kaikista tuloista oli tarkasteluajanjakson matalin. Heidän osuutensa tuloista pysyi matalan juurikin progressiivisen verotuksen ansiosta.

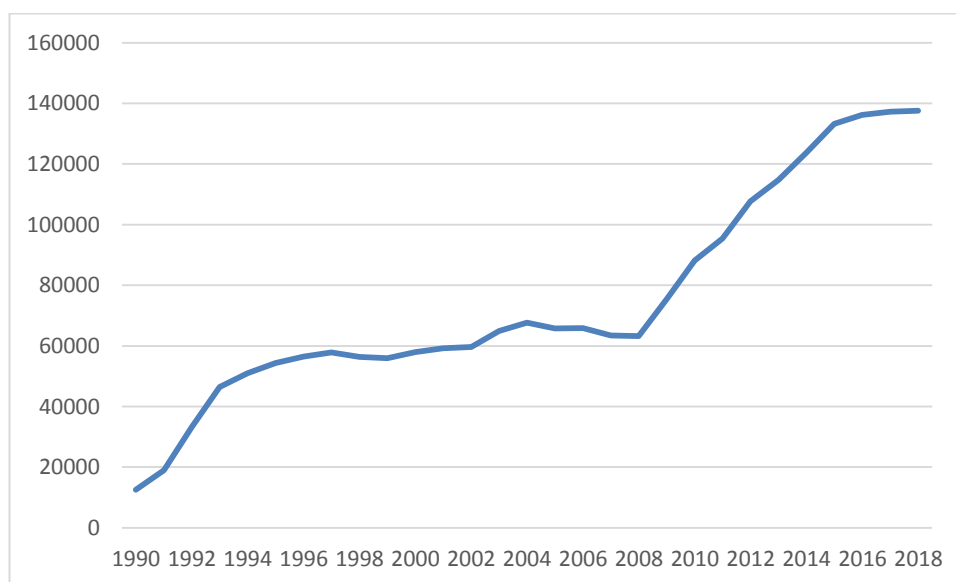
Historiallinen tarkastelu siis osoittaa, että talouskasvua voidaan saada aikaan myös matalien tuloerojen vallitessa. OECD:n tutkimus (Cingano, 2014) itseasiassa selvittää, että talouskasvu voisi olla jopa nopeampaa matalammilla tuloeroilla. Ilman tuloerojen kasvua 1990-luvun laman jälkeen talouskasvu Suomessa olisi voinut olla noin puoli prosenttiyksikköä enemmän vuodessa vuosina 1990-2010 (Cingano, 2014). Tutkimukselle lisätukea antaa IMF:n tutkimus (Ostry, Berg, & Tsangarides, 2014) vastaavasta aiheesta. IMF:n tutkimus selvittää, että tulonjaolla on positiivinen vaikutus talouskehitykseen. Tulonsiirtojen kasvattaminen ja ylimpien verokantojen korottaminen eli tuloeroja kaventava politiikka saattaisikin siis olla kestävää talouspolitiikkaa.

Ajatus verojen korotuksista ja tulonsiirtojen kasvattamisesta on kuitenkin monelle merkki vastuuttomasta talouspolitiikasta, ja Suomessa poliittisesti oikealla olevat ovatkin useasti julkisuudessa väittäneet tällaisten toimien olevan vastuutonta ja haittaavan talouskasvua. Tätä ajatusta on kuitenkin syytä pohtia kulutuksen näkökulmasta. Ihmisten kulutus, paljonko he ostavat tuotteita ja palveluita, on suhteessa heidän tuloihinsa, muttei lineaarisesti. Erittäin suuria tuloja ansaitseva henkilö ei kuluta, eikä välttämättä edes kykenisi kuluttamaan, kaikkia ansaitsemiaan tuloja, vaan investoi ne eteenpäin esimerkiksi pörssiosakkeisiin. Pienituloisilla,

esimerkiksi opiskelijoilla, tulot rajoittavat hyvinkin suuresti kulutusta. Kulutus ja sen kasvu on kuitenkin talouskasvun yksi tärkeitä tekijöitä. Yrityksiin tehdyt investoinnit eivät kannata, mikäli yritys ei kykene kasvattamaan yritykseen kohdistuvaa kulutusta. Tämän ajatuksen pohjalta voidaan olettaa, että tulonsiirrot eniten ansaitsevilta pienituloisimmille voisivat kasvattaa kulutusta ja tätä kautta talouskasvua. Tämän on tietysti vain oletus, mutta jatkotutkimusten kannalta varsin mielenkiintoinen oletus.

5.3 Hyvinvointivaltion mureneminen

Tulojen keskittyessä yhä voimakkaammin eniten tienaaavalle yhdelle prosentille, jota verotetaan suhteessa heidän tuloihinsa melko keveästi, on vaarana hyvinvointivaltion rahoituksen pohjan murentuminen. Näitä menetettyjä verotuloja voidaan kompensoida korottamalla muita veroja, ottamalla velkaa tai leikkaamalla palveluista. Kaikkia näitä keinoja onkin käytetty viime vuosina Suomessa. Julkisyhteisöjen velka on kasvanut Suomessa voimakkaasti erityisesti finanssikriisin jälkeisinä vuosina (Kuva 11).

Kuva 11: Julkisyhteisöjen alijäämä ja velka, miljoonaa euroa 1990-2018

Lähde: Tilastokeskus, Julkisyhteisöjen alijäämä ja velka

Velan ottamisella voidaan lyhyellä aikavälillä ylläpitää palveluita, mutta velan kasvaessa kasvavat myös korkomenot, jotka rasittavat julkista taloutta sekä lisäksi velka tulee maksaa takaisin aikanaan. Verotusta on nostettu esimerkiksi arvonlisäveron osalta (He 89/2012), mikä kulutusverona kohdistuu ankarammin pienituloisiin. Ja myös palveluista, kuten koulutuksesta (Lindholm, 2018), on leikattu. Mikäli vastaavia toimenpiteitä jatketaan, on vaarana että, hyvinvointivaltiomme kaikille tarjoamat palvelut kuihtuvat ja yhteiskunnan eriarvoisuus kasvaa.

Richard Wilkinson ja Kate Pickett ovat kirjassaan *The Spirit Level* (2009) käyneet läpi eriarvoisuuden vaikutuksia yhteiskunnalle. He kertovat eriarvoisuuden vaikuttavan muun muassa negatiivisesti niin fyysiseen kuin psyykkiseen terveyteen, laskevan eliniänodotetta, lisäävän väkivaltaa, nostavan vankilatuomioiden määrää sekä laskevan koulumenestystä. Kirjan tutkimustulosten mukaan nämä negatiiviset ilmiöt ovat vahvasti sidoksissa siihen, mitä eriarvoisempi yhteiskunta on. Eräs kirjan tutkimustuloksista on myös se, että tasa-arvoisemmissa yhteiskunnissa myös parhaiten toimeentulevat ihmiset pärjäävät paremmin kuin heidän vastineensa epätasa-arvoisemmissa maissa (Wilkinson & Pickett, 2009, s. 186).

Yhteiskuntamme on siis syytä tarjota jatkossakin kaikille tasa-arvoiset ja yhtenäiset lähtökohdat elämään, tulotasosta riippumatta. Yhteiskunnan tasa-arvoisuus ei ainoastaan edistä heikoimmassa asemassa olevaa suurituloisimpien kustannuksella, vaan tästä tasa-arvosta ja sen hyödyistä pääsevät osaksi yhteiskunnan kaikki jäsenet, tulotasosta riippumatta.

5.4 Yhteiskuntarauhan rikkoutuminen

Tuloerojen kasvaessa edelleen yhä suuremmiksi, alkavat myös niistä aiheutuvat ongelmat kasvamaan. Ongelmat eivät enää kosketa voimakkaasti vain heikoimmassa asemassa olevia, vaan koko yhteiskunta alkaa kärsimään tuloerojen suunnattomasta kasvusta. Alesina ja Perotti (1996) ovat tutkineet tulonjaon epätasa-arvoisuuden ääri-ilmiöitä, jotka ovat todennäköisempiä erittäin epätasa-arvoisissa maissa. Näitä ääri-ilmiöitä ovat muun muassa vallankaappaukset ja -kumoukset, omaisuudensuojan heikentyminen, väkivaltaisuudet ja yleinen poliittinen epävarmuus.

He ovat myös tutkineet miten nämä ilmiöt vaikuttavat investointeihin. Kuten jo melkein ennalta arvattavissa oli, nämä ilmiöt vaikuttavat investointeihin negatiivisesti (Alesina & Perotti, 1996). Erityisesti politiikan ennalta arvaamattomuus ja omaisuudensuojan heikentyminen lisäävät investointeihin liittyviä riskejä huomattavasti. Valveutunut sijoittaja ei ole valmis ottamaan riskiä omaisuutensa menettämisestä, jos samalle sijoitukselle on saatavissa vastaava tuotto maista, joissa omaisuudensuoja on turvattu ja harjoitettu politiikka on vähemmän yllätyksellistä. Sijoitukset ovat kuitenkin eräs merkittävä talouskasvun tekijä ja talouskasvun heikentyminen tai jopa negatiivinen kehitys lisäävät entisestään epätasa-arvoisten maiden kaoottista tilaa. Tulonjaoltaan epätasa-arvoiset maat voivatkin joutua pahan kierteeseen, josta on erittäin vaikea päästä pois.

Suomen osalta vastaavanlainen kehityskulku kuitenkin kuulostaa melko kaukaa haetulta. Alessinan ja Perottin (1996) tutkimuksessa on käytetty aineistona 71 eri maata ja näistä ongelmallisimmat maat ovatkin olleet pääasiassa kolmanteen maailmaan kuuluvia entisiä siirtomaita. Nämä ääri-ilmiöt on kuitenkin syytä tunnistaa, sillä ei ole mitään takeita, etteikö Suomea ja muita länsimaita voisi kohdata sama tilanne aikanaan, mikäli tuloerojen annetaan vapaasti kasvaa, ilman että niihin puututaan ajoissa.

6 YHTEENVETO

Tässä tutkimuksessa on käsitelty tuloerojen kehitystä Suomessa 1990-luvun alusta alkaen. Lisäksi on selvitetty huomattavan kehityksen taustalla olleita tekijöitä ja käsitelty tuloerojen, lähinnä suurten sellaisten, vaikutuksia yhteiskunnalle. 1990-luvun alun laman jälkeen tuloerot alkoivat ripeästi kasvaa Suomessa ja kasvu olikin OECD-maiden nopeinta. Tuloerojen kasvu hidastui 2000-luvulla ja vuonna 2008 tapahtunut finanssikriisi hidasti tuloerojen kasvua hetkellisesti.

Tuloerojen kasvua selittää eniten ansaitsevan yhden prosentin omaisuustulojen huikea kasvu. Heidän omaisuustulonsa olivat varsin maltilliset ennen 1990-luvun puoliväliä, mutta kasvoivat erittäin nopeasti 1990-luvun puolivälistä 2000-luvun alkuun. 2000-luvun alkuvuosina omaisuustulot kehittyivät hieman heikommin, mutta finanssikriisiä edeltäneenä vuonna 2007 saavutettiin omaisuustulojen huippu tarkasteluajanjaksoltamme. Finanssikriisin jälkeen tulot laskivat, mutta ovat 2010-luvulla lähestymässä huippuvuoden 2007 lukemia. Muissa tulokymmenyksissä tapahtunut tulojen kasvu on ollut hyvin vaatimatonta verrattuna tähän eniten ansaitsevaan yhteen prosenttiin. Jopa ylimmän tulokymmenyksen tulojen kasvu on ollut matalaa, mikäli jätämme tästä ryhmästä tämän eniten ansaitsevan yhden prosentin pois.

Kehityksen tekijöitä ovat verotukseen toteutetut reformit 1990-luvulla. Vuoden 1993 veroreformissa ansio- ja pääomatulojen verotus eriytettiin ja pääomatuloja alettiin verottamaan ylimpiä ansiotuloja huomattavasti matalammalla 25 prosentin verokannalla, jota on kuitenkin jälkeinpäin korotettu 30 tai 34 prosenttiin, mikäli tulot ylittävät 30 000 euron rajan. Veroreformi loi lisäksi kannustimen muuntaa ansiotuloja keveämmin verotetuiksi pääomatuloiksi. Tuloeroissa 1990-luvulla tapahtuneen ripeän kasvun taustalla on siis verotuksen progressiivisuuden vähentyminen ylimmissä tuloissa. Useat tutkimukset, kuten tunnetuinana Pikettyn *Pääoma 2000-luvulla*, ovat löytäneet vastaavaa kehitystä myös muista länsimaista.

Tuloerojen taso Suomessa on kuitenkin varsin maltillinen ja Gini-kertoimella mitattuna Suomi on eräs Euroopan tasa-arvoisimmista maista. Kehitys on kuitenkin huolestuttava, sillä tutkimustulostemme mukaan tuloerojen kasvu lisää yhteiskunnan

epätasa-arvoa, tai toisin sanoen eriarvoisuutta, millä on haitallisia vaikutuksia. Eriarvoisuus vaikuttaa yhteiskunnan jäsenten hyvinvointiin ja eriarvoisuuden kasvun seurauksena yhteiskunnan jäsenet, erityisesti heikoimmassa asemassa olevat, alkavat kärsimään muun muassa terveyteen liittyvistä ongelmista, pärjääminen koulussa hankaloituu sekä lisäksi rikollisuus kasvaa. Tuloerojen ja eriarvoisuuden kasvaessa tästä entisestään myös koko yhteiskuntarauha saattaa rikkoutua. Eriarvoisissa maissa vallankumoukset ja -kaappaukset ovat yleisempiä, omaisuudensuoja on heikko ja politiikka on yleisesti ottaen paljon epävakampaa. Nämä tekijät vaikuttavat negatiivisesti investointeihin ja talouskasvuun, mikä entisestään pahentaa maiden huonoa tilannetta. Tutkimustulosten mukaan tasa-arvoisemmissa maissa pärjäävät kaikki paremmin, jopa parhaimmassa asemassa olevat verrattuna heidän vastineisiinsa epätasa-arvoisemmissa maissa. Tuloerojen kaventaminen voi myös tuoreiden tutkimusten mukaan kasvattaa talouskasvua.

Tämä tutkimus on keskittynyt tuloerojen tarkasteluun ja on jättänyt kokonaan ulkopuolelleen varallisuuserot, jotka ovat kuitenkin vahvasti sidoksissa tuloeroihin, kuten olemme huomanneet omaisuustulojen osalta. Omaisuustulothan ovat omaisuudelle saatua tuloa. Tämä tutkimus saakin aikaan vastaavia tutkimuskysymyksiä varallisuuserojen kohdalta, miten ja miksi varallisuuserot ovat kehittyneet ja ovatko varallisuuserot pahaksi yhteiskunnalle. Lisäksi herää kysymyksiä työllisyyden ja sosiaaliturvan osalta. Eikö olisi esimerkiksi parempi kasvattaa työllisyysastetta ja korottaa palkkoja, jotta jokainen voisi elättää itsensä työllään, eikä tarvitsisi turvautua sosiaaliturvaan. Sosiaaliturva herättää myös kysymyksiä, eikö sosiaaliturvan kasvattaminen lisää kannustinloukkuja ja passivoi ihmistä. Myös näillä ilmiöillä saattaisi olla haitallisia vaikutuksia yhteiskunnalle.

Tuloerojen tutkiminen johtaakin useisiin jatkokysymyksiin, mikä on kuitenkin täysin luonnollista. Tuloterot ovat osa yhteiskunnallista tutkimusta ja kuten elävän elämän yhteiskunnissakin, moni asia liittyy toisiinsa, tavalla tai toisella. Tuloerojen tutkimusalueen tulokset tulisikin yhdistää muihin yhteiskuntatieteiden tutkimustuloksiin, jotta päättäjillämme olisi paras mahdollinen tieto, päätöksiä tehdessään.

LÄHDELUETTELO

- Alesina, A., & Perotti, R. (1996). Income distribution, political instability, and investment. *European Economic Review*, 40
- Cingano, F. (2014). Trends in income inequality and its impact on economic growth.(OECD Social, Employment and Migration Working Papers No. 163) Saatavilla: <http://www.oecd.org/els/soc/trends-in-income-inequality-and-its-impact-on-economic-growth-SEM-WP163.pdf>
- Elsby, M. W. L., Hobijn, B., & Sahin, A. (2013). The decline of the U.S. labor share. *Brookings Papers on Economic Activity*, , 1-52. Saatavilla: <http://pc124152.oulu.fi:8080/login?url=http://www.brookings.edu/about/projects/bpea/past-editions>
- Eurostat. Eurostat. Saatavilla: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Glossary:Equivalised_disposable_income
- Federal Reserve Bank of St. Louis *Gross Domestic Product*
- He 89/2012, (2012). Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi arvonlisäverolain, Ahvenanmaan maakuntaa koskevista poikkeuksista arvonlisävero- ja valmisteverolainsäädäntöön annetun lain 18 b §:n ja eräistä vakuutusmaksuista suoritettavasta verosta annetun lain 3 §:n muuttamisesta
- Kosonen. (2013). *Veroparatiisit, verosuunnittelu ja veronkierto*
- Lindholm, P. (2018). Koulutus säästökuurilla. *Suomen Kuvalehti*,
- Linnakangas, E., & Juanto, L. (2016). *Verojen historia: Synty, kehitys, kuolema, ylösnousemus, reinkarnaatio* doi:978-952-93-7779-4
- OECD. (2015). *Divided we stand: Why inequality keeps rising*. Saatavilla: <https://www.oecd.org/els/soc/49499779.pdf>
- Ostry, J. D., Berg, A., & Tsangarides, C. G. (2014). Redistribution, inequality, and growth. (IMF)
- Piketty, T. (2016). *Pääoma 2000-luvulla* Into Kustannus.
- Riihelä ym. (2016). *Veropolitiikka huipputulojen ja -varallisuuden taustalla – onko Pikettyn kuvaama kehitys nähtävissä suomessa?*

- Riihelä, M., & Suoniemi, I. (2017). *Miksi suomen tuloerot ja köyhyys ovat kääntyneet kasvuun?*
- Saez, E. (2016). *Striking it richer: The evolution of top incomes in the united states*
- Tilastokeskus. *Kansantalouden tilinpito*
- Tilastokeskus. *Julkisyhteisöjen alijäämä ja velka*
- Tilastokeskus. *Tulonjakotilasto*
- Tilastokeskus. *Tulonjaon kokonaistilasto*
- Törmälehto. (2019). Tulo-, kulutus- ja varallisuuseroista suomessa. *Kansantaloudellinen Aikakauskirja*, 1/2019, 41-65. Saatavilla: https://www.taloustieteellinenyhdistys.fi/wp-content/uploads/2019/02/KAK_1_2019_WEB-43-67.pdf
- Wilkinson, R., & Pickett, K. (2009). *The spirit level* (7th ed.). England: Penguin Group.